

23–24 березня 2015 р. в Інституті української мови НАН України відбувся Міжнародний круглий стіл «Діалектний текст як джерело лінгвістичних студій». У ньому взяли участь провідні вчені Національної академії наук України, університетів України й академічних та університетських центрів Білорусі, Норвегії, Польщі, Росії.

Учасників заходу на відкритті конференції привітали: директор Інституту української мови НАН України, доктор філологічних наук, професор П. Гриценко; голова Українського комітету славістів, академік-секретар Відділення історії, філософії та права НАН України, академік НАН України О. Онищенко; академік-секретар Відділення літератури, мови та мистецтвознавства НАН України, академік НАН України М. Жулинський; професори Л. Касаткін (Росія), Ф. Чижевський (Польща), В. Курцова (Білорусь), Т. Льоннгрєн (Норвегія).

Відзначено, що в сучасній гуманітаристиці зростає увага до автентичних джерел інформації, цінність яких для науки – у забезпеченні отримання точних знань. Підкреслено, що помітною тенденцією останніх десятиліть є «покриття» значної території України збірниками текстів діалектного мовлення, у зв'язку з чим постають проблеми, пов'язані з призначенням таких текстів, їхнім евристичним потенціалом, опрацюванням, параметризацією, формами зберігання тощо (П. Гриценко).

Наголошено на важливості посилення гуманітарних досліджень сьогодні, їх особливому значенні в державотворчих процесах, що зумовлює особливу вагу конференції. Закономірно, що Президія НАН України, зокрема президент НАН України Б. Патон, цим питанням приділяє особливу увагу. Відзначено важливу наукову роль міжнародного проекту Загальнослов'янський лінгвістичний атлас, у реалізації якого активну участь бере Національна академія наук України (Інститут української мови). Діалектне мовлення було і залишається одним з найбільш цінних джерел для вивчення мови, культури, генези і взаємодії слов'ян на різних етапах їхньої історії (О. Онищенко).

Звернуто увагу на важливу сьогодні об'єднавчу місію наукової зустрічі для представників різних наукових шкіл, визначальну роль діалектів у витоках національної мови. Сучасні діалектні тексти закономірно порівнюють з літописанням як історико-літературною творчістю (М. Жулинський).

Інші учасники підкреслили важливість наукових проблем, розв'язанню яких було присвячено круглий стіл. Серед них:

– прийоми аналізу діалектного тексту як джерела діалектологічного опису; можливість виявлення в діалектних текстах раніше не відомої

лінгвістичної інформації. У тому, що діалектні тексти відкривають нову інформацію, а відтак – і можливості глибшого пізнання мови, переконливо показують виголошені учасниками доповіді;

- актуальність інтерпретації діалектних свідчень у широкому культурному контексті – міжгалузевий характер діалектного тексту як джерела наукових студій;

- методологія і засади створення діалектних фонофондів, текстотек і звукових атласів; способи репрезентації інформації в зібраннях діалектних текстів;

- параметри первинної обробки фонотексту й діалектного тексту для мовних комп'ютерних фондів;

- дослідження мовного ландшафту, його динаміки та іншомовних зв'язків крізь призму діалектного тексту.

На вирішення цих питань була спрямована 41 наукова доповідь, виголошена на пленарних і секційних засіданнях.

Зорієнтованість на глибокий аналіз автентичних текстів діалектного мовлення має своїм наслідком відкриття чималої кількості структурних елементів українських говірок, виявлення ареалів поширення багатьох мовних явищ, про які до теперішніх досліджень не було належної інформації. Наукова інтерпретація віднайдених мовних елементів, процесів і явищ стала переконливою ілюстрацією значного за обсягами інформаційного потенціалу діалектних текстів, що вможлиблює об'єктивне й глибоке наукове відтворення історії української мови, інтерпретацію явищ структури та норм сучасної української мови, неупереджене наукове пояснення зв'язків української мови з іншими слов'янськими.

В Україні створено чималу базу транскрибованих діалектних текстів, окремі регіони (Київщина, зокрема Чорнобильська зона, Черкащина, Полтавщина, Східна Слобожанщина, Гуцульщина, Буковина та ін.; українські анклавні території інших держав) представлено спеціальними виданнями.

Великий інтерес учасників конференції викликало ознайомлення зі створеним в Інституті української мови НАН України діалектним фонофондом – зібранням аудіозаписів із 410 населених пунктів України – та способи інтерпретації наявної у фонофонді інформації. Водночас доповідачі поінформували про локальні фонофони в університетських центрах України та аналогічні зібрання автентичної мовної інформації в інших країнах.

Підсумком міжнародного наукового заходу є ухвала, у якій:

- відзначено наявність широкого, проте досі мало використовуваного евристичного потенціалу діалектних текстів для розв'язання проблем

мовознавства, літературознавства (насамперед текстології та едиції), фольклористики, етнографії, історії слов'ян та вивчення міжмовних зв'язків;

– підкреслено необхідність розширення українського діалектного фонофонду зразками усного діалектного мовлення з усього обширу української мови, що особливо актуально в час глобалізації та стрімких геополітичних, економічних та соціокультурних трансформацій;

– наголошено на потребі поглиблення теоретичних текстологічних досліджень в українській діалектології, які дають чимало цінної інформації для удокладнення свідчень лінгвістичних атласів та словників діалектної та літературної мови;

– запропоновано у квітні 2016 р. провести міжнародну наукову конференцію, на якій серед проблем буде розглянуто стан вивчення та збереження мовної спадщини Чорнобильської зони (*Діалектний текст як джерело лінгвістичних студій // Інститут української мови НАН України (<http://goo.gl/4psVDD>). – 2015. – 26.03*).